

11. Лубков М. Моделювання зсувних деформацій під дією сили тяжіння. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Геологія*, 2023, 2(101). С. 25-30. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2713.101.03>
12. Вербицький Т. Автоматизована підсистема обробки та аналізу даних сейсмічних спостережень Карпатського регіону / Т. Вербицький, Ю. Т. Вербицький, О. Т. Стецьків, І. М. Ніщіменк. *Геофізичний журнал*. 2019. 41(2), С. 171–181. DOI: <https://doi.org/10.24028/gzh.0203-3100.v41i2.2019.164467>
13. Ігнатишин А.В., Ігнатишин В.В., Іжак Т.Й., Вербицький С.Т., Ігнатишин М.Б. Екологічно небезпечні процеси в Закарпатті: метеорологічний аспект. Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернівці, 7-9 травня 2020 р.) – Чернівці: Видавничо-поліграфічне підприємство «МІСТО», 2020. – С. 121-125.
14. Ihnatisin Vasil, Izsák Tibor. A Kárpátaljai belső süllyedék geodinamikai állapotának meteorológiai aspektusai / Meteorological aspects of the geodynamic state of the Transcarpathian inner trough. *The scientific heritage*. 2020. 46(6), С. 27-34.
15. Ігнатишин В.В., Малицький Д.В., Іжак Т.Й., Вербицький С.Т., Ігнатишин А.В., Ігнатишин М.Б. Гідрогеологічний аспект екологічного стану Закарпаття за 2020 рік. *Екологічні науки*. 2021. 6(39). С. 42-49. DOI: <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2021.eco.6-39.7>
16. Ігнатишин В.В., Малицький Д.В., Іжак Т.Й., Ігнатишин М.Б., Ігнатишин А.В. Гідрогеологічний аспект сейсмотектонічних процесів у Закарпатському внутрішньому прогині. *Вісник Київського національного університету ім.Тараса Шевченка. Геологія*. 2022. 98(3). С. 42-48. DOI: <http://doi.org/10.17721/1728-2713.98.05>
17. Ігнатишин В.В. Зв'язок параметрів магнітного поля Землі, гідрологічного стану регіону із сейсмотектонічними процесами в Закарпатському внутрішньому прогині за 2020-2021 pp. Modern scientific strategies of development: collective monograph / Compiled by V. Shpak; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman Oaks, California: GS Publishing Services, 2022. 349 p. PP.21-48. DOI: 10.51587/9781-7364-13395-2022-008
18. Ігнатишин В.В., Іжак Т.Й., Ігнатишин М.Б., Ігнатишин А.В. Екологічні аспекти геофізичних процесів в Закарпатті. Міжнародна науково-практична конференція «Природнича наука й освіта: сучасний стан і перспективи розвитку», (22-23 вересня 2022 р.), збірник тез. – Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. – 175 с. Сс. 165-168.
19. Ігнатишин В.В., Іжак Т.Й., Ігнатишин А.В., Ігнатишин М.Б. Геодинамічні аспекти екологічного стану Закарпаття за результатами комплексного моніторингу геофізичних полів на прикладі вивчення електромагнітної емісії. Сьомі Сумські наукові географічні читання: збірник матеріалів С30 Всеукраїнської наукової конференції (Суми, 14-16 жовтня 2022 р.) [Електронний ресурс] / СумДПУ імені А. С. Макаренка, Сумський відділ Українського географічного товариства; [упорядник Корнус А. О.]. Елект. текст. дані. Суми. 2022. 202 с. 1 електр. опт. диск (CD-R). С. 99-107.

ОБҐРУНТУВАННЯ ПОНЯТТЄВО-ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ГЕОХОРИЧНОЇ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ ЗЕМНОГО ПРОСТОРУ

Кисельов Ю.О.¹, Кисельова О.О.²

¹ Уманський національний університет садівництва

² Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

Відколи Ойкумена, тобто вся пізнана частина Всесвіту, поширилася на всю поверхню Землі, невдовзі розпочалися дослідження із систематизації земного простору (не лише земної поверхні, а й певного об'єму тіла планети у

вертикальному вимірі) в різноманітних географічних аспектах – геоморфологічному, кліматичному, ландшафтознавчому тощо. Численні схеми просторової диференціації поступово вдосконалювалися, набуваючи рис районування – регіоналізації, побудованої на об'єктивних засадах.

За останні півтора сторіччя розроблено різноманітні схеми галузевого та комплексного фізико-географічного районування; відповідно, сформований і поняттєво-термінологічний апарат, що включає як загальні поняття (ландшафт, ландшафтна оболонка тощо), так і конкретні найменування землепросторових структур (фізико-географічний пояс, природна зона й т. д.). Важливо наголосити, що, відповідно до усталеної схеми ландшафтної диференціації земної поверхні, кожна структура вищого рангу охоплює дедалі більший простір як у горизонтальному, так і у вертикальному вимірі (зокрема, ландшафт не лише незрівнянно менший за площею порівняно з усією ландшафтною оболонкою Землі, він у вертикальному вимірі охоплює тільки незначні простори в межах, визначених Ф. М. Мільковим як «ландшафтна сфера» [2].

Разом із тим ми визнаємо необхідність у проведенні такої диференціації земного простору, яка б передбачала виділення структур, що включають його горизонтальні фрагменти в межах цілісної вертикалі від озонового екрану до межі Мохоровичича, що утворює ландшафтну оболонку Землі. Про необхідність застосування такого підходу свідчить, зокрема, той факт, що нижні шари атмосфери (до озонового екрану) постійно (в добовому, сезонному вимірах) змінюють свої властивості, й виявити об'єми повітря, що припадають на певну територію (ландшафт), практично неможливо. Маси повітря здійснюють безпосередній вплив на земну поверхню, визначаючи її режими тепла й вологи, і таким чином беруть активну участь у формуванні педобіоти.

Ми пропонуємо схему геохоричної (такої, що відображає земний простір у всій його повноті) диференціації земного простору, в якій виокремлювані структури повністю відповідають загальноприйнятій схемі фізико-географічного районування. Сам термін «геохора» цілком доречно вживав М. Д. Гродзинський на позначення певної просторової одиниці земної поверхні [1]. Ми вважаємо, що його застосування було б переконливішим за умови конструювання, як це зробили німецькі географи Г. Гаазе та К. Маннсфельд, похідних від нього термінів на позначення хоричних структур різних рангів.

Враховуючи вищенаведене, ми пропонуємо згадане вище поняття «геохора» вважати базовим для диференціації земного простору на локальному рівні (в контексті морфологічної будови ландшафту). Відповідно, елементарну структурну одиницю ландшафту – фацію – ми, вслід за Г. Гаазе та К. Маннсфельдом, трактуємо як *наногеохору*, просте урочище або підурочище – *мікрогеохору*,

складне урочище – *мезогеохору*, місцевість – *макрогеохору*, а індивідуальний ландшафт у цілому визначаємо як *пангеохору* (рис. 1).

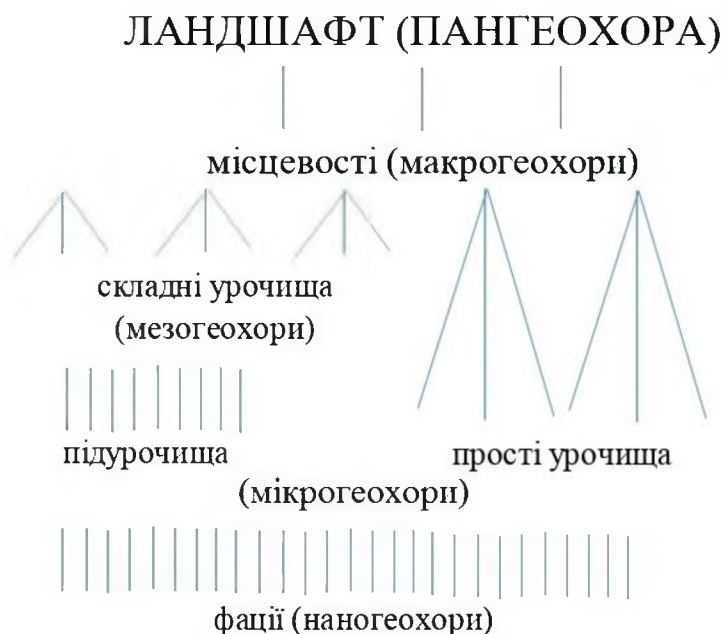

Рис. 1. Структура земного простору на субландшафтному рівні (за Г. Гаазе та К. Маннсфельдом; доповнено [3])

Аналогічно формуємо термінологію для позначення геохоричних відповідників традиційно виокремлюваних таксономічних структур природного районування на регіональному рівні. Наголошуючи на нерозривному зв'язку між внутрішньоландшафтними та надландшафтними структурами, ми пропонуємо простір, зайнятий тим чи іншим індивідуальним ландшафтом, а також розташований над і під ним, вважати одночасно пангеохорою та *наногеохоріоном* (елементарною структурною одиницею макродиференціації земного простору). Отже, загальним поняттям, що позначає просторову структуру на регіональному рівні, є *геохоріон* (рис. 2).

Ми вважаємо, що свого загальногеографічного, геохоричного відповідника має кожна територіальна структура й на суперландшафтному рівні. Зокрема, для фізико-географічної області таким є *мікрогеохоріон*, для фізико-географічного краю – *мезогеохоріон*. Для вищих таксономічних структур фізико-географічного районування, що об'єднуються в зональний і азональний ряди, ми пропонуємо хоричні відповідники, що складаються з родового й видового понять, а саме – «зональний *макрогеохоріон*» (аналогічний фізико-географічній підзоні), «азональний *макрогеохоріон*» (відповідає фізико-географічній країні), «зональний *мегагеохоріон*» (виступає аналогом фізико-географічній зоні), «азональний *мегагеохоріон*» (є відповідником субконтинентові), «зональний *гігагеохоріон*» (відповідає фізико-географічному поясу) та «азональний *гігагеохоріон*»

(аналогічний континентові або океанічній западині). Нарешті, хоричним відповідником ландшафтної оболонки Землі (з якою він просторово збігається) ми вважаємо *Пангеохоріон* (згаданий хоронім ми пропонуємо зазначати з великої літери як поняття, що виражає унікальний, принципово неповторний об'єкт).

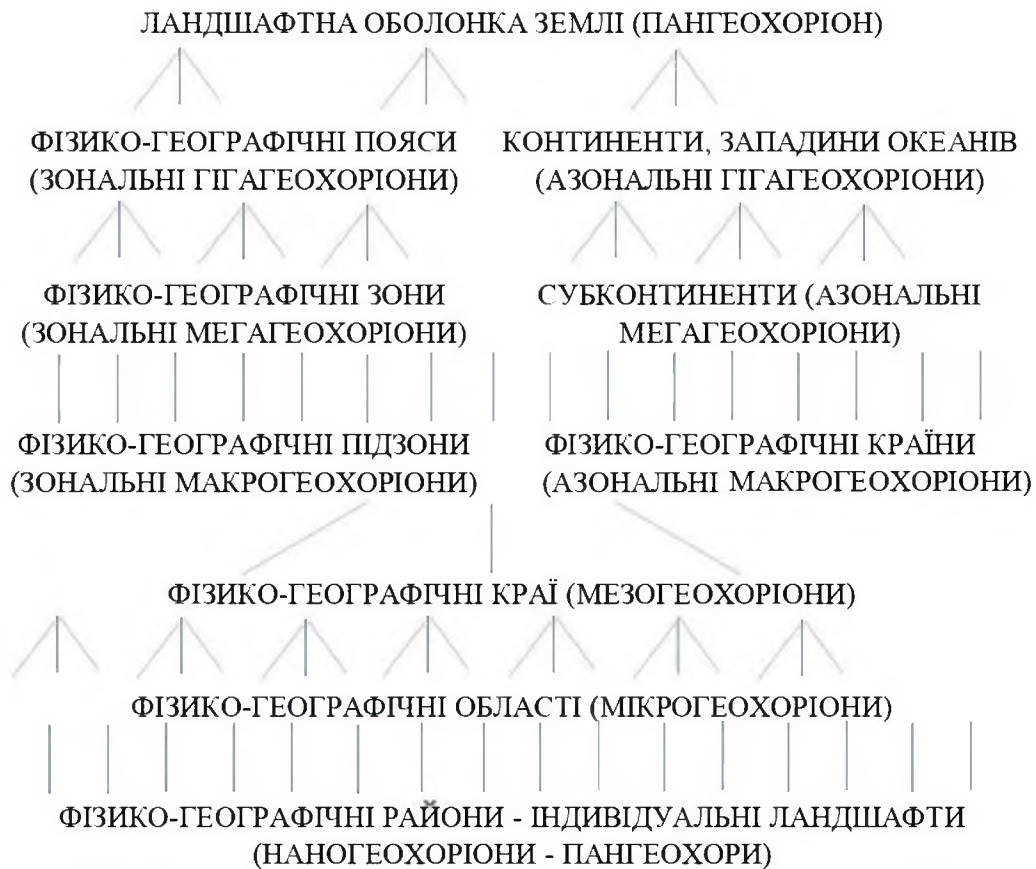

Рис. 2. Структура земного простору на суперландшафтному рівні [3]

Отже, при розробленні системи таксономічних структур геохоричної регіоналізації за базові взято поняття «геохора» та «геохоріон», від яких утворено похідні для позначення субландшафтних і суперландшафтних структур. Виявом глобального рівня організації земного простору є Пангеохоріон.

Список використаних джерел

1. Гродзинський М. Д. Середньоголоценове постагрикультурне остепнення – перше на території України антропогенне перетворення ландшафтів регіонального масштабу. *Український географічний журнал*, 106 (2). 2019. С. 3-12.
2. Денисик Г. І. Антропогенне ландшафтознавство. Вінниця : ПП ТД «Видавництво Едельвейс і К», 2012. 336 с.
3. Кисельов Ю. О., Браславська О. В., Кисельова О. О., Сопов Д. С. Поняттєво-термінологічна система геохоричної концепції організації ландшафтної оболонки Землі. *Наук. вісн. Херсонського держ. ун-ту. Серія: Географічні науки*, вип. 18. 2023. С. 79-89.
4. Кисельов Ю. О., Сонько С. П., Шлапак В. П., Кисельова О. О., Корнус А. О. Значення екотонів у ландшафтній структурі поверхні суходолу *Слобожанський науковий вісник. Серія Природничі науки*. 2023. Вип. 2. С. 12–20.